

на оновлення, оздоровлення кадрів. У зв'язку з цим зростає значення таких якостей людини, як повага до закону, порядність, захист національних інтересів, гуманізм. Кадрова політика перестає бути закритою для суспільства сферою, припиняється призначення на керівні посади за клановими та іншими недемократичними принципами.

У цьому руслі чинний Президент України як глава держави й провідний суб'єкт державної кадрової політики окреслив нову філософію її реалізації, яка базується на засадах професіоналізму та порядності, перевагах «економіки знань», коли інтелектуальні ресурси дають більший прибуток, ніж природні. Набуття владою рис порядності, професіоналізму, патріотизму – складний процес, що вимагає неабияких зусиль, але зупинитися на цьому шляху не можна. Метою кадрової політики в державному управлінні є уникнення надмірної політизованості кадрових призначень, квотних принципів та традиційної лояльності, що призводить до відвертого обслуговування посадовцями корпоративних інтересів, ослаблення кадрового потенціалу владних структур, корупційних проявів і як наслідок дискредитації інститутів державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.

Джерела

1. Указ Президента України «Про Програму кадрового забезпечення державної служби і програму роботи з керівниками державних підприємств, установ і організацій» від 10 листопада 1995 р. № 1035 // Вісник держ. служби України. – 1995. – № 3–4. – С. 7–21.

2. Конституція України // Голос України. – 1996. – 27 лип. – № 138.

3. Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. // Голос України. – 1994. – 5 січ.

4. Указ Президента України «Про підвищення ефективності системи державної служби» від 11 лютого 2000 р. № 208 // Вісник держ. служби України. – 2000. – № 1. – С. 15–16.

5. Указ Президента України «Про стратегію реформування системи державної служби» від 14 квітня 2000 р. № 599 // Вісник держ. служби України. – 2000. – № 1. – С. 6–13.

6. Цільова комплексна програма реформування системи підготовки кадрів для державної служби, підвищення кваліфікації державних службовців та формування кадрового резерву [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>

Чинники впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти України

Євген КРАСНЯКОВ,
народний депутат України II, III скликань, головний консультант секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти

Державна політика в галузі освіти є невід'ємною складовою загальнодержавної політики. Усе, що відбувається в суспільстві, природі, розвитку людської культури, так чи інакше впливає на формування та здійснення освітньої політики, функціонування системи освіти в цілому.

Освіта зазнає впливу соціального клімату, який є в суспільстві, економічних, політичних, правових, екологічних, демографічних, культурних, духовно-ідеологічних, етичних, галузевих, інституціональних факторів. Тому під час розробки та реалізації державної політики в галузі освіти вкрай важливо брати до уваги об'єктивно-суб'єктивні, внутрішньо-зовнішні чинники, характер їхнього впливу на систему освіти. Це, безперечно, дасть змогу, зважаючи на тенденції та перспективи розвитку освіти, потреби суспільства,

держави в освіті та освічених громадянах, розробляти реалістичну освітню політику, яка ґрунтувалася б на вітчизняному досвіді освітньо-педагогічної діяльності з урахуванням досягнень в освітній сфері міжнародного співтовариства.

Дослідники проблем модернізації вітчизняної освіти приділяють увагу дослідженням чинників впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти, зокрема їх класифікації. Розглядаючи питання науково-методологічного наповнення змісту поняття

«державної політики», В. Тертичка наголошує, що державна політика як багатовекторна система відтворює динамічну єдність і взаємодію основних сфер суспільного життя; під час формування державної політики вкрай важливо враховувати вплив на її зміст соціально-економічних та політичних чинників [1, с. 33]. І. Іванюк підкреслює, що освітня політика має певні характеристики, важливі для розуміння того, в який спосіб вона формується; треба брати до уваги контекст і передісторію прийняття політичних рішень в освіті; в основі політики – певні цінності, тому в будь-якому разі складно уявити політичне рішення, яке не ґрунтується на цінностях; політика не може бути створена з чистого аркуша, без урахування обставин, у яких її впроваджуватимуть, треба зважати на загальний контекст творення політики: історичний, соціальний, економічний, етнічний, релігійний та ін. [2, с. 15–16]. О. Оболенський звертає увагу на те, що держава функціонує в певному соціальному оточенні, залежить від економіки та культури суспільства, його структури, психології і духовних цінностей громадян, їхнього менталітету, історичної пам'яті поколінь тощо. У зв'язку з цим процеси формування й здійснення освітньої політики на кожному етапі розвитку суспільства мають певні особливості, які детермінуються співвідношенням соціально-економічних умов та суспільно-політичних відносин, що, власне, і впливає на визначення змісту, пріоритетних цілей освітньої політики, вибір методів і засобів їхнього досягнення. Сукупність цілей та завдань держави, що практично реалізуються нею в освітній сфері, відтворюють сутність держави та її соціальне призначення [3, с. 12].

Розглядаючи чинники формування ринку освітніх послуг, О. Карпюк класифікує їх у такий спосіб: 1) за рівнем впливу людини (суб'єктивні чинники: демографічний, політико-правовий, соціально-психологічний, інфраструктура та кон'юнктура ринку, політико-правові, соціально-економічні; об'єктивні чинники: природно-географічний; регіонального розвитку, розвиток ринкових відносин та підприємництва, інновації, науково-технічний прогрес, інтернаціоналізація та глобалізація освіти); 2) за рівнем впливу на ринок освітніх послуг (зовнішні чинники: інтернаціоналізація освіти, глобалізація в контексті економіки, технології та соціокультурного середовища, науково-технічний прогрес; внутрішні чинники: соціально-економічний розвиток країни, розвиток інновацій, ринкових відносин, регіональний розвиток, демографічний, інфраструктура, політичні, природно-географічні); 3) за характером впливу (позитивні; негативні); 4) за функціональною ознакою (соціально-економічний, політико-правовий, соціально-психологічний чинники; глобалізація та інтернаціоналізація, демографічний чинник та регіональний розвиток; інновації; розвиток ринкових відносин) [4].

І. Іванюк на основі аналізу класифікації зарубіжних дослідників, зокрема, Тейлора, Різві та Генрі класифікує державну політику через призму «природи політики», пов'язуючи ці типи політики з чинниками впливу на неї. Вона виокремлює такі типи державної політики, зокрема й освітньої: 1) розподільча та перерозподільча (розподільча – спосіб розподілу людських, матеріальних або фінансових ресурсів на потреби освіти; перерозподільча – перерозподіл ресурсів між певними регіонами, школами або групами дітей); 2) символічна і матеріальна (символічна – декларує певні принципи і цінності; матеріальна – передбачає зобов'язання щодо імплементації через забезпечення ресурсами; 3) раціональна й прибуткова (раціональна – визначення обов'язкових стадій розвитку політики, вона має чіткі межі початку і закінчення; прибуткова – нарощує існуючі практики, спрямовані на подальше поглиблення чи розвиток започаткованої політики); 4) самостійна і процедурна (самостійна – визначає,

що має бути зроблено; процедурна – в який спосіб це має бути зроблено); 5) регулятивна і дерегулятивна (регулятивна – має тенденцію до заборони; дерегулятивна – має тенденцію дозволу і сприяння чомусь); 6) «зверху» і «знизу» («зверху» – прийняття рішення на центральному державному рівні; «знизу» – розбудова існуючої практики або нової ініціативи, стимулювання змін та ініціювання реформ загального рівня) [2, с. 16–17].

Російські вчені Г. Мухаметзянова, В. Смірнов, О. Ключева [5] встановлюють класифікацію чинників суто в освітянському сенсі, а також розкривають зміст виявлених чинників. А саме: соціальний клімат у суспільстві – це загальний рівень стабільності або напруженості, стан зайнятості населення, соціальна структура та соціальне розшарування, характер національно-етнічних проблем та взаємовідносин. Такі явища, як складний фінансовий стан сімей, збільшення кількості життєвих проблем та обмежених можливостей, зростання злочинності та безробіття, погіршення медико-демографічної ситуації, залишковий принцип фінансування системи освіти, перехід викладачів до соціально незахищених груп населення, зростання кількості неблагополучних сімей, прояви девіантної поведінки молоді в суспільстві тощо, негативно впливають на ситуацію в освіті.

Економічні чинники – це насамперед стан економіки держави, її фінансової системи, які через рівень добробуту в суспільстві впливають на зростання освітніх потреб громадян, зумовлюють більші або менші можливості для фінансування бюджетної, а також освітньої сфери. Високий рівень загального економічного розвитку, високорозвинені ринкові відносини створюють сприятливі умови для наповнення бюджету держави, що позитивно позначається на фінансуванні системи освіти.

Політичні чинники – це курс внутрішньої та зовнішньої політики держави. Конкретні політичні дії та ситуації також утворюють загальне тло освітньої діяльності, для якої вкрай бажана спокійна, конструктивна, творча соціально-політична ситуація в суспільстві.

До правових факторів відносять характер чинних законодавчих актів та правових норм. Саме вони окреслюють рамки правового поля освіти, встановлюють «правила гри» на ньому.

Соціально-психологічні та етичні чинники – це загальний морально-психологічний клімат у суспільстві, спосіб і стиль життя різних прошарків населення.

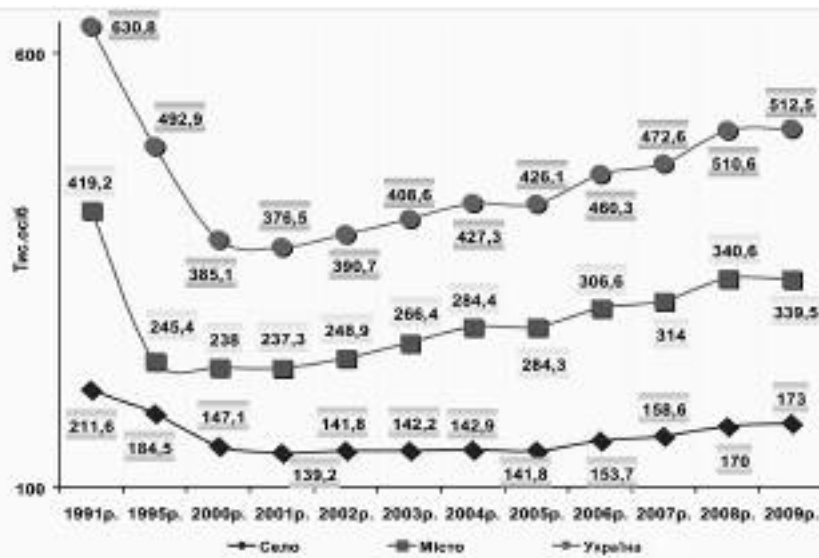
Екологічні чинники: стан довкілля, яке впливає на здоров'я майбутніх і сучасних суб'єктів освіти, що значно підвищує вимоги до профілактичної та оздоровчої спрямованості діяльності освітнього закладу. Крім того, сам характер географічного й історичного середовища має велике значення як освітній чинник. Освіта може зробити певний внесок, щоб поліпшити екологічну ситуацію через екологічну освіту й виховання всіх суб'єктів освіти, які беруть активну участь у природоохоронній діяльності, пропагуючи здоровий спосіб життя.

Демографічні чинники – характер народжуваності, типовий склад сімей – також значно впливають на ситуацію в освіті. Якщо не вивчати тенденцій у цій галузі, більшість освітніх закладів та система освіти загалом через деякий час можуть залишитися без контингенту учнів або, навпаки, опинитися в ситуації, коли бракуватиме навчальних місць.

Культурні, духовно-ідеологічні чинники – стан культури в державі, рівень духовного здоров'я та культурних запитів населення є тлом для прояву освітньої активності людей, її спрямованості.

Галузеві чинники: стан і тенденції змін системи освіти в державі й світі, нові ідеї, концепції, зразки кращого освітнього досвіду, що впливають на стан освіти в державі.

Динаміка народжуваності в Україні (1991–2009 роки) [6, с. 18]

Інституціональні чинники – це наявність розгалуженої мережі спеціалізованих соціальних інститутів, установ і організацій, із якими могли б співпрацювати освітні заклади у виконанні своїх завдань, ще один елемент значущого соціального середовища освіти.

У процесі формування державної політики в галузі освіти України, прийняття відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів, безперечно, враховувалися внутрішні й зовнішні, об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливали на подальший розвиток освіти. Наприклад, під час розробки та прийняття нової редакції Закону України «Про освіту» (Україна ХХІ століття) (03.11.1993 р.), затвердження Національної доктрини розвитку освіти (17.04.2002 р.), прийняття нової редакції Закону України «Про освіту» (23.03.1996 р.) та Основного Закону – Конституції України (28.06.1996 р.) враховувалися соціальний клімат у суспільстві, політичні, економічні та інші чинники.

Перехід України до демократичного суспільства, правової держави та ринкової економіки потребували докорінного реформування системи освіти. Це виявлялося передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства; у зміцненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності; у спотворенні цілей та функцій освіти; бюрократизації всіх ланок освітньої системи. З огляду на це було поставлено стратегічні завдання щодо відродження й розбудови системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян, формування освіченої, творчої особистості, виведення освіти в Україні на рівень розвинених країн світу. Державою було визнано освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного життя. Основними демократичними принципами української освіти було проголошено: доступність освіти для кожного громадянина; рівність умов для цілковитої реалізації здібностей кожної людини; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських цінностей; науковий, світський характер освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування тощо.

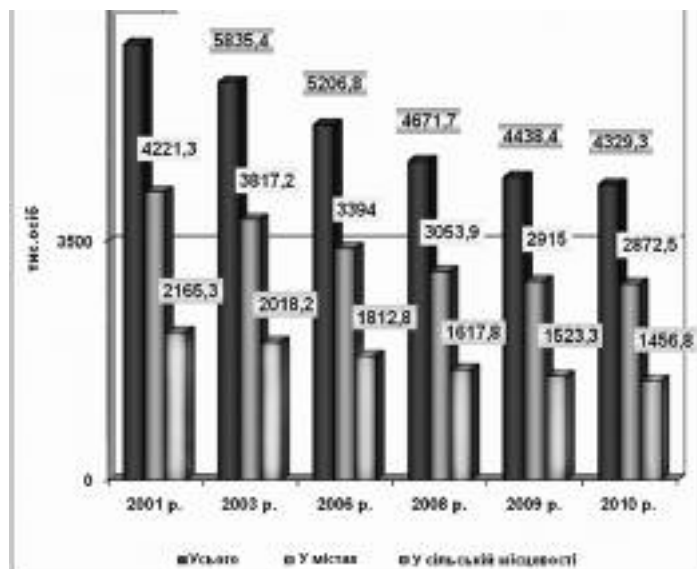
Ураховуючи соціально-політичні та економічні чинники впливу на формування освітньої політики того часу, на законодавчому рівні було закріплено гарантії держави педагогічним, науково-педагогічним працівникам та іншим категоріям працівників навчальних закладів, зокрема, забезпечення належних умов праці, побуту, відпочинку, медичного обслуговування, заохочення, гідної заробітної плати (ст. 57 Закону України «Про освіту»); повноваження центрального органу державної виконавчої влади в галузі освіти – Міністерства освіти і науки та міністерств і відомств України, яким підпорядковані навчальні заклади, а також повноваження місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в галузі освіти (ст. 12, 14 Закону України «Про освіту»); міжнародне співробітництво у державній системі освіти (ст. 64 Закону України «Про освіту»).

Оптимізація мережі навчальних закладів, особливо загальноосвітніх, які функціонують у сільській місцевості, кооперація їх для ефективнішого використання матеріально-технічних, кадрових, фінансових та управлінських ресурсів є одним із резервів забезпечення доступності та якості освіти. В умовах економічної кризи середини 90-х років ХХ століття в Україні під гаслом оптимізації було розпочато неконтрольований процес закриття навчальних закладів. До того ж оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів відбувалася у складній демографічній ситуації. Упродовж останніх 18 років, як показано на діаграмі 1, кількість народжених зменшилася на 118,3 тисячі.

Загальне зменшення кількості дітей спричинило скорочення мережі загальноосвітніх навчальних закладів, зменшення середньої наповнюваності класів та шкіл, збільшення кількості загальноосвітніх навчальних

Діаграма 2.

Динаміка кількості учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України [6, с. 18]

закладів із малою чисельністю учнів, що призвело до скорочення педагогічного навантаження вчителів тощо. Найбільш гостро ця ситуація позначилася на сільських дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах.

Руйнівний вплив демографічної ситуації на контингент і мережу навчальних закладів (особливо дошкільних та загальноосвітніх, розташованих у сільській місцевості) під час прийняття законів прямої дії «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про загальну середню освіту» змусили законотворців на законодавчому рівні закріпити норми й положення щодо їх створення, реорганізації та ліквідації. А саме: реорганізація або ліквідація загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості, заснованих на комунальній формі власності, дошкільних навчальних закладів, створених колишніми сільськогосподарськими колективними та державними господарствами, здійснюється лише за згодою територіальної громади (загальних зборів) села, селища, міста або на підставі результатів місцевого референдуму [7, с. 61].

Проте місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування не завжди дотримувалися виконання чинного законодавства. Це змусило Верховну Раду України прийняти постанову «Про впровадження мораторію на закриття загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості» (19.12.2008 р.), в якій було передбачено упровадження до кінця 2009 року мораторію на закриття загальноосвітніх навчальних закладів. Кабінету Міністрів України було рекомендовано вжити невідкладних заходів щодо зміни умов фінансування загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості; організованого підвезення учнів до місць навчання та виконання програми «Шкільний автобус», підготовки та внесення на розгляд Верховної Ради України проекту закону щодо забезпечення зменшення граничної чисельності учнів у класах від п'яти до трьох осіб і порядку ліквідації засновником діючих комунальних загальноосвітніх навчальних закладів, місцевими органами виконавчої влади або місцевого самоврядування за погодженням із центральним органом виконавчої влади, який здійснює управління у сфері освіти.

З метою збереження мережі позашкільних навчальних закладів до законів України «Про позашкільну освіту» та «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетними та державними цільовими фондами» (05.04.2007 р.) було внесено зміни та доповнення щодо набуття у власність (або постійне користування, оренду) позашкільними навчальними закладами земельних ділянок, на яких вони розміщуються; основні фонди, земельні ділянки та інше майно позашкільного навчального закладу не підлягають вилученню, не можуть бути джерелом погашення податкового боргу. Ці зміни дали можливість призупинити процеси закриття, репрофілювання або цілковитого знищення позашкільних навчальних закладів.

Статистичні дані свідчать, що тенденція скорочення кількості позашкільних навчальних закладів, що спостерігалася до 2007 року, у 2008-му почала змінюватися на краще.

Про врахування демографічного чинника свідчать нормативно-правові акти, які були прийняті урядом України та Міністерством освіти і науки як центрального органу виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти. З метою виконання вимог законодавства щодо забезпечення права громадян на доступність здобуття повної загальної середньої освіти, забезпечення у сільській місцевості регулярного безоплатного перевезення до місць навчання і додому учнів та педагогічних працівників, створення умов для забезпечення функціонування загальноосвітніх навчальних закладів із малою чисельністю учнів, формування освітніх

Кількість позашкільних навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України (без дитячо-юнацьких спортивних шкіл) [8, с. 49]

Рік	Кількість закладів (без ДЮСШ)	Охоплення дітей позашкільною освітою від загальної кількості дітей шкільного віку (без ДЮСШ), у відсотках
2000	1497	18,3
2001	1491	18,5
2002	1490	19,3
2003	1487	20,6
2004	1478	21,9
2005	1472	22,9
2007	1473	24,3
2008	1473	24,4
2009	1478	24,6

округів та освітніх територій було затверджено програму «Шкільний автобус» (16.01.2003 р.); Положення про навчально-виховний комплекс «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад» (12.03.2003 р.); Примірне положення про «школу-родину» (03.05.2006 р.).

Україн актуальним для України залишається врахування екологічних чинників, які впливають на формування та впровадження державної політики в галузі освіти. Чорнобильська катастрофа призвела до радіоактивного забруднення 50,0 тис. кв. км території України, на якій було розташовано 2294 населені пункти і проживало 2,6 млн. осіб, у тому числі 1 млн. дітей [9]. Екологічний вплив Чорнобильської катастрофи поставив державу перед необхідністю розв'язання цілої низки нових надзвичайних проблем, що стосуються практично всіх сфер суспільного життя, в тому числі й освітянських. З огляду на довготривалий характер наслідків аварії, необхідність координації дій багатьох державних і недержавних громадських організацій, а також значні кошти для реалізації державної політики щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи й захисту населення від її впливу було визначено пріоритети у фінансуванні заходів із їх ліквідації. Найвагомішу частку становлять видатки на соціальний захист громадян.

Соціальний захист громадян регулюється Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (28.02.1991 р., зі змінами та доповненнями, внесеними згідно із законами (всього разів 38 вносили відповідні зміни). Зазначеним законом на законодавчому рівні закріплено захист дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, – безоплатне харчування учнів, слухачів, студентів, вступ поза конкурсом до вищих навчальних закладів освіти, професійно-технічних закладів освіти та на курси для професійного навчання з обов'язковим наданням гуртожитку на час навчання тим, хто не має житла, і виплатою підвищеної стипендії.

Однак під час формування державної політики в галузі освіти України, особливо на законодавчому рівні, не завжди брали до уваги соціальний клімат у суспільстві, економічні, політичні, екологічні, демографічні та інші чинники. Прикладом цього є закріплення на законодавчому рівні низки норм та положень, які не повною мірою

враховували зовнішні і внутрішні, об'єктивні й суб'єктивні чинники. В умовах соціально-економічної кризи в освітянських законах були закріплені норми, які не мали фінансового забезпечення. Вони скоріше були спрямовані на майбутнє і відбивали устремління суспільства на підвищення якості освіти, гідне фінансування, піднесення соціально-економічного статусу педагогічних та науково-педагогічних працівників. Зокрема, прийняття статей 57 та 61 Закону України «Про освіту» щодо встановлення середніх посадових окладів (ставок заробітної плати) педагогічним працівникам вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації та інших навчальних закладів на рівні, не нижчому за середню заробітну плату працівників промисловості, і подвійної ставки заробітної плати для науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації; забезпечення користування житлом з опаленням і освітленням для педагогічних працівників, які проживають у сільській місцевості; перегляд заробітної плати педагогічним та науково-педагогічним працівникам двічі на рік із щоквартальною індексацією з урахуванням рівня інфляції; забезпечення бюджетних асигнувань на освіту в розмірі не менш як десять відсотків національного доходу, а також статей 25, 43 Закону України «Про загальну середню освіту», ст. 30 Закону України «Про дошкільну освіту», ст. 18, 22 Закону України «Про позашкільну освіту» щодо гарантій держави педагогічним, науково-педагогічним працівникам, установлення педагогічного навантаження, доплат за класне керівництво, перевірку зошитів, завідування майстернями, навчальними кабінетами, наповнюваності груп, гуртків у системі дошкільної та позашкільної освіти тощо; виплата заробітної плати та інших виплат педагогічним працівникам загальноосвітніх навчальних закладів із коштів державного бюджету.

Ігнорування економічного чинника в процесі формування державної освітньої політики в галузі освіти України, домінування політичного та соціально-психологічного чинників під час розробки та прийняття освітянського законодавства, зокрема фінансування освіти, призвели до того, що з 1999 фінансового року в нашій державі утвердилася негативна практика, коли Законом України «Про Державний бюджет» на фінансовий рік призупинялася дія понад 12 статей, окремих норм і положень чинних освітянських та інших законів. Характерно, що призупиняли дію саме тих норм, які забезпечують соціальний захист учасників навчально-виховного процесу, зберігають і розвивають мережу навчальних закладів, їх матеріально-технічну базу тощо. Ми солідарні з думкою С. Ніколаєнка про те, що «практика реалізації нормативно-правових актів та методологічних засад освіти і науки свідчить, що в державі є серйозні суперечності між задекларованими цілями і в Конституції, і в законах та реальними кроками виконавчої влади щодо їх утілення. Найчастіше, на жаль, і парламент України демонструє непослідовність, коли норми одного закону суперечать іншому, або одним законом призупиняються положення інших» [10].

Лише у 2007 році Конституційний Суд України (за поданням 46 народних депутатів) та в 2008-му (за поданням 111 народних депутатів), розглянувши питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень відповідних статей Закону України «Про Державний бюджет на 2007 рік» та щодо конституційності деяких положень Закону України «Про Державний бюджет на 2008 рік» визнав таким, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), деякі положення закону про Держбюджет-2007, зокрема частини першої статті 66, яким зупинено на 2007 рік дію відповідних положень і норм статті 57 Закону України «Про освіту», статті 43 Закону України «Про загальну середню освіту»,

статті 24 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність»; установив, що Конституція України не надає закону про Держбюджет юридичної сили стосовно інших законів, законом про Держбюджет не можна вносити зміни до інших законів, зупиняти їх дію чи скасовувати їх, оскільки з об'єктивних причин це створює суперечності у законодавстві і, як наслідок, скасування та обмеження прав і свобод людини й громадянина. А в разі необхідності зупинення дії законів, внесення до них змін і доповнень, визначення їх нечинними мають використовуватися лише окремі закони.

Недооцінка економічного чинника в частині обов'язкового визначення джерел фінансування тих чи інших положень призводить до необхідності перегляду чинних законів. Тривале невиконання положень статті 57 Закону України «Про освіту» щодо виплати педагогічним працівникам надбавки за вислугу років, щорічної грошової винагороди за сумлінну працю та допомоги на оздоровлення спонукали законодавців прийняти Закон України «Про реструктуризацію заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту», педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників навчальних закладів» (26.12.2008 р.) (із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 19.02.2009 р.). Обсяг коштів, які спрямовуються у 2009 році на реалізацію цього закону, визначено в сумі 403.335,9 тис. гривень, у тому числі субвенція з Державного бюджету місцевим бюджетам у сумі 370.017 тис. грн.

Яскравим прикладом недооцінки політичних, соціально-економічних, інституціональних і особливо соціально-економічних чинників є вимушена відмова від стратегії запровадження 12-річної загальної середньої освіти та профільного навчання. Понад 10 років тому статтею 12 Закону України «Про загальну середню освіту» було закріплено тривалість навчання у загальноосвітньому навчальному закладі за ступенями навчання: I ступінь – 4 роки, II – 5 років, III – 3 роки. На виконання цієї норми у 2000 році Постановою Кабінету Міністрів України № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» було затверджено Державний стандарт початкової освіти, а у 2004 році – Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Міністерством освіти і науки України спільно з Національною академією педагогічних наук було підготовлено понад 35 нормативних документів, спрямованих на впорядкування загальноосвітньої школи [11, с. 91].

Це ще раз підтверджує науково обгрунтовану думку (до того ж підтверджену реаліями сьогодення) про те, що під час формування, впровадження та здійснення державної освітньої політики слід приділяти особливу увагу аналізу, брати до уваги зовнішні та внутрішні чинники, характер їх впливу на систему освіти.

Джерела

1. Тертичка В. В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. В. Тертичка. – К.: Вид-во Солюмії Павличко «Основи», 2002. – 750 с.
2. Іванюк І. В. Освітня політика: Навч. посіб. / І. В. Іванюк. – К.: Таксон, 2006. – 226 с.
3. Оболенський О. Ю. Державна служба: Навч. посіб. / О. Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2003. – 344 с.
4. Карпюк О. А. Фактори формування та розвитку ринку освітніх послуг / О. А. Карпюк // Економіка. Управління. Інновації. Електронне наукове фахове видання Житомирського державного університету ім. І. Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koarop.pdf

5. Мухаметзянова Г. В. Образование в условиях социальной рыночной экономики / Г. В. Мухаметзянова, В. Н. Смирнов, О. Р. Ключева. – Казань: ИСПО РАО. – 2000. – 54 с.

6. Інформаційні матеріали до підсумкової колегії: Про підсумки розвитку загальної середньої та дошкільної освіти у 2009/2010 навчальному році та завдання на 2010/2011 навчальний рік / За заг. ред. Д. В. Табачника. – 2010. – С. 18.

7. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти: Офіц. вид. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 404 с.

8. Освіта України – 2007: Інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Міністерства освіти і науки України

у 2007 році / Уклад. К. М. Левківський, В. П. Погребняк, А. К. Солоденко, О. В. Дашковська. – К.: Знання, 2008. – 287 с.

9. 20 років Чорнобильської катастрофи: підсумки та перспективи: Зб. матеріалів до парламентських слухань у Верховній Раді України, 26 квітня 2006 р. / М. М. Борисюк (упоряд.). – К.: Парламентське вид-во, 2006. – 640 с.

10. Ніколаєнко С. М. Освіта і наука: зміни в законодавстві необхідні / С. М. Ніколаєнко // Голос України. – 2003. – 3 верес.

11. Парламентські слухання «Запровадження 12-річної загальної середньої освіти в Україні: проблеми та шляхи їх подолання» / За заг. ред. Є. В. Краснякова. – К.: Парламентське вид-во, 2010. – 168 с.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року як джерело права у правовій системі України

Олена ЛИСЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри порівняльного та європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Минуло більш як 13 років з моменту ратифікації Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Ця подія, з одного боку, удосконалила систему захисту прав людини, з другого, створила низку проблем, пов'язаних з реалізацією її положень, які не розв'язано й понині. Одна з них стосується юридичної сили рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), в яких положення конвенції знаходять свій прояв. Саме завдяки тлумаченням ЄСПЛ положення конвенції набувають реального змісту, можуть застосовуватися практично в кожній ситуації, де є порушення прав людини, незважаючи на різноманіття життєвих обставин, які в тексті конвенції передбачити й закласти було неможливо.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як міжнародний договір, що відповідно до ст. 9 Конституції України є складовою частиною національного законодавства України, безперечно належить до джерел права. Але місце її в системі джерел права України належним чином не визначене. Сформульоване українським законодавцем в ч. 2. ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України» і відтворене в близькій до нього редакції у процесуальних кодексах (ЦПК ст. 8, ГПК ст. 4, КАС ст. 9) положен-

ня: «якщо міжнародним договором України, укладення якого відбулось у формі закону, встановлені інші правила, ніж ті, які передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору», остаточно проблему не розв'язує. Закріплення таких положень у звичайному законі за логікою надає їм сили звичайного закону, так само як і міжнародним договорам, ратифікація яких відбувається у формі закону про ратифікацію. Гіпотетично можна припустити, що суддя, вирішуючи, яким положенням у разі колізій